

# V R T E C



Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

Štev. 11.

Ljubljana, dne 1. novembra 1916.

Leto 46.

## Na straži.

Vlak za vlakom  
v noč hiti . . .  
»Kdaj pa dojdeš,  
vlak moj, ti,  
ki popelješ  
me nazaj  
v moje sreče  
tihí raj?« —  
Vlak sopiha,  
govori:  
»Ej, potrpi,

sitnež ti!  
Ko bo vojni  
ples končan,  
dojde tudi  
zate dan.  
Šopek bodeš  
si pripel,  
jaz zavriskal  
bom vesel.  
In kot ptica  
v temno noč,

pohitiva  
ukajoč . . .«  
Žice po drogovi  
v daljni svet tekó . . .  
In po njih različne  
tajnosti zdaj vro.  
Do vasi pa naše  
ni je žice ni . . .  
Mesto nje pa misel  
vsaka tja hiti.

Otava posušena  
dehti lepo . . .  
Kako bi v nji zasanjal  
sladkó, sladkó!

O čem bi neki sanjal? —  
Kdo zna, kdo zna!  
O njih, ki so ostali  
v skrbeh domá.

J. Polák.



## Mešlar Francek in njegov brat Peterček.

Fr. Pravda — Jožef Gruden.

XX.



a bi spoznala dečka drugi konec češke zemlje, sta se Konopaskova vračala po drugi cesti, kakor sta bila prišla. Ta cesta je držala čez Lovošice. Tam je, kakor so jima pravili, znamenita trgovina in brodarstvo, sadni vrti in vinogradi.

Peterčku je zadišalo vino. Slišal je, da je v Lovosicah poceni, in je silil Francka, naj ga kupi vsaj četrtinko.

Francek bi bil tudi rad vedel, kakšno je tisto vino. Ne on, ne Peterček ga še ni svoj živ dan okusil in zato je privolil in ga poklical v gostilnici-merico.

Gostilničar se je smejal in se delal, kakor bi se bal, da se opijeta. Vprašal ju je, kakšno vino bi rada, pa nista vedela odgovora, ker sta pač mislila, da je vino eno kakor drugo.

Nalil jima je torej gostilničar steklenico dobrega in zahteval samo pet krajcarjev zanje.

Pa sta pila. Peterček je izpraševal, ali se vino kuha kakor pivo in žganje. Francek se je pa o tem pomenil z gostilničarjem, ki jima je pojasnil, da se vino stiska iz grozdja in se imenuje mošt, dokler se ne učisti z vrenjem. Povedal jima je tudi, da je mošt jako sladak in se lahko pije, pa da se iz droži, ki jih izločuje, kuha neka vrsta žganja.

Nato ju je vprašal, če poznata rozine?

Odgovorila sta, da jih.

Rekel je potem gostilničar: »To so suhe vinske jagode in se delé v male in velike. Male dobivamo iz Dalmacije in z Grškega, a velike, ki se imenujejo tudi cvebe, so pa iz Sirije in Španije.«

Naposled jima je gostilničar razložil, da so vina različna: bela, rdeča, kislasta, sladka, opojna in trpka. Da iz vina postane ocet, če se skisa, sta vedela; ali to jima ni bilo znano, da se izpreminja v vinski cvet, če se skuha in potem pretoči, in da se sodov oprijemlje skorja, takoimenovani vinski kamen.

Lepo sta se gostilničarju zahvalila za prijazni pouk. Peterček je predlagal, da si dasta še enkrat napolniti steklenico, da mu s tem nekoliko povrneta.

Ali Francek se je temu uprl. Videl je, da se brat zopet nagiblje k nezmernosti, pa ga je povedel k vodnjaku, naj si ugasi žejo, če je še žejen, z vinom — gosjim.

In napila sta se obadva vode, da jima še mar ni bilo vina. Pa sta jo mahnila dalje proti Litomericam.

Pokrajina jima je bila jako všeč. Občudovala sta reko Labo in ugibala, za koliko je večja od Veltave.

Peterček bi se bil rad vozil z ladjo in je rekel, da bi ga to še bolj veselilo kakor pa voziti se v kočiji. Res, da se je bal utoniti, pa na reki menda vendar ni tako nevarno kakor na morju.

Francek mu je pritegnil, češ: »Na morju se ladja včasih oddalji sto do dvesto milj od suhe zemlje, in ako jo ujame nevihta, si ni nihče svest življenja.«

Zato je Peterček sklenil, da ne bo šel nikdar na morje, češ, v vodo pasti ga ne veseli. Požrla bi ga morska riba. Mogoče bi se v njenem trebuhu mučil nekaj dni. To bi bila prehuda smrt!

Francek mu je pa na to odgovoril: »Dragi moj, so ljudje, ki morajo čez morje k ljudem v tuje dele sveta, da nam pripeljejo, česar mi tukaj nimamo; a onim tam dovažajo, česar si želé od nas. Res, da morska riba pogoltne ljudi, ki padejo v vodo, a je précej po njih. Samo Jona je ostal živ v ribjem trebuhu, kakor nam pripoveduje sveto pismo.«

Peterček je prepustil vožnjo po morju onim, katerim ne manjka veselja in korajže, sam pa je hotel ostati lepo na kopnem. Ako bi ga že mikalo na vodo, saj ima doma reke in ribnike, pa si vzame s seboj Francka.

V Litomericah sta si Konopaskova ogledala cerkve, potem pa odšla na most preko Labe. Podala sta se do Terezina, ki stoji med Labo in med pritokom Ogra, in sta prvič v življenju videla trdnjavo. Kroginkrog zidovi, vrata, mostovi in jarki — vse to ju je napolnjevalo z občudovanjem, in nista si mogla razjasniti, čemu neki so take trdnjave na svetu. Pa so jima povedali ljudje, da se v njej branijo vojaki proti sovražniku, a da v miru služi trdnjava zločincem za ječo.

In res so bili tam zaprti zločinci. Vklenjeni so bili, delali, vozili in kopali so blizu trdnjave pod nadzorstvom oboroženih vojakov.

Konopaska sta se jih bala, izognila sta se jim in nista šla v trdnjavo, da bi ju tam morda ne zaprli. Le oddaleč sta opazovala zaprte. A ti so vpili na mimoidoče, naj si kupijo vrvic, spletenčk iz las, prstanov iz žime, naramnic in drugih reči, ki jih izdelujejo sami in vsakemu ponujajo.

Konopaska nista kupila nič. Bala sta se približati se tem ljudem, ali imela sta vendar z njimi sočutje, dasi so se pregrešili s slabimi deli. Zato sta jih imela za nesrečne.

»Viš, Peterček,« je zatarnal Francek, »marsikateri greh se kaznuje že na tem svetu. Tako daleč lahko pride človek, če se ne varuje zla. Ti jetniki tukaj so obsojeni na več ali manj let. Izprva so si v prostosti dovoljevali le majhne pregreške. Potem pa vedno večje in večje. Morda so nekateri izmed njih ostali prikriti, dokler niso zakrivali zločina, ki jih je izdal. Ali Bog kaznuje tudi to, kar se nikoli ne izda. Njemu je vse znano. Za kar se tukaj ni storilo pokore, vse kaznuje On. Privoščimo torej tem revežem, da jih svetna kazen izboljša in k Bogu vrne. A sami se varujmo, ko nje vidimo nesrečne, časne in večne nesreče.«

Peterček je trdil, da bi rajši umrl kakor živel v trdnjavi.

Francek je pa to boljše povedal, rekoč: »Rajši moramo umreti kakor pa grešiti.«

Ves ta dan in še dolgo potem sta se Konopaskova spominjala na kaznjence in pa na trdnjavo. Da bosta ostala poštena, sta že davno za trdno sklenila. Odsihdob sta pa še bolj pazila na svoje vedenje.

Med potjo iz Litomeric v Doksane sta došla nekega mladeniča. Bil je to rokodelski pomočnik. Na hrbtu je imel torbo, a kakor je bilo videti, prazno. V obleki, ki jo je imel na sebi, pa so se svetile luknje. Ležal je poleg ceste, a ko ju je uzrl, je vstal, pa se je vmešal v pogovor z njima. Znal je tako pripovedovati, da ga je bilo prijetno poslušati. Obnašal se je veselo in Peterčku je bil prav po volji. Francek pa se je pazil pred njim in mu ni nič kaj zaupal. Pes je pa venomer renčal nad njim in se mu ni maral privaditi.

Dejal je ta fant, da je krojač.

Francek si je pa mislil: »Kako vendar, da si ne zašije kamizole?«

Hvalil se je dalje, da se je že pred letom izučil in da odtlej popotuje po svetu.

Francek si je zopet mislil: »Zakaj ni nikjer sprejel dela?«

Novi znanec je sam povzel in začel pripovedovati: »Živim kakor ptiček. Ni mi treba poslušati mojstra, niti mojstrove žene; starši me pa tudi ne mučijo. Slehern dan vidim kaj novega, v mestu grem v društveno gostilnico, od mojstrov pa dobivam denarja, po vaseh si pa izprosim jed. Tako nič ne delam, pa se mi vendar dobro godi.«

Francek mu pri tem ni zamolčal, da bi njemu tako življenje grozno presedalo. In pojasnil je tudi, da je človek rojen za delo in da se ima zanašati sam nase in ne na druge.

Temu se je ta krojač — pisal se je Iglič — rogal pa svetoval Francku, naj se odpove pravilom, ki so mu jih nemara v šoli v glavo vbili.

»Viš, fantek, ti še ne razumeš tega,« je dejal, »ali jaz to vem, da hočejo stari, da bi mladina delala zanje. Vajenci in pomočniki naj se ukvarjajo, mojstri naj pa lepo počivajo, kadar se jim zdi. Nikoli ne! Iglič je tudi gospod, ničesar ne dela, hodi semtertja pa veselo vriska!«

Po teh besedah je jel Iglič vriskati in prepevati in vpiti, a Peterček je že natezal ustnice, da bi ž njim vred zavriskal.

Ali Francek mu je dal znamenje in mu zapretil s prstom, naj se ogiblje lahkomišljenega človeka.

Iglič ni izpustil nobene vasi. Gostil se je pa beračil, kamor so prišli, in kakor pravimo, meril cesto. Hotel je, da bi tudi Konopaska tako delala in ju je vzpodbujal: »Dajta, pravita ljudem, da sta peljala v Toplice bolno mater. S tem bosta genila ljudi k usmiljenju. Dosti vama bodo dajali, pa potem k meni prinesita, da si bomo delili.«

Francek je pa zapeljivca zavrnil: »Midva si lahko kupiva, česar potrebujeva, in se živiva z delom. Le kdor ni sposoben za delo, sme beračiti. Za naju bi bila to sramota.«

Iglič se pa ni zmenil za modre Franckove besede. Ubral jo je po vasi, prosil in v sleherni boljši hiši izsilil milodarov.

Konopaskova sta mu izkušala uiti, pa ju je fant zopet dohitel. Imel

je nekaj kosov kruha, pa radoval se je, da se je tudi juhe najedel, in kazal dva krajcarja, priberačena. Izdal ju je potem za žganje v prvi krčmi, do katere so prišli. Hotel je, naj bi pila z njim vred tudi Konopaska in je menil, da bosta drugič pa onadva plačala. Nič mu sicer nista bila po volji, in še kruha nista sprejela, ki jima ga je bil prepustil.

Prodajal jima je pa vse: pipo, vrečico za tobak, nožič z jeklenim hrbtom.

Potem si je pa izposodil denarja od njiju, češ, da nima drobiža. Zmenjal bo v Budini in jima pridal na dolg lepe obresti.

»V Pragi vama bom pa še več dal,« se je rotil, »tam mi živi bogat stric. Povabil me je k sebi, oblekel me bo po gosposko in mi podaril denarja, kar ga bo moglo v moje žepe in torbo. Dajta mi, vama bom stokratno povrnil.«

Dasi jima je potepuh na to dal roko, vendar ni niti vinarja izmamil iz njiju. Modri Francek se ni dal opehariti in nalagati. Še uprl se je fantinu in mu velel, naj gre naprej ali pa ostane zadaj.

Iglič pa ni ubogal. Ali dal jima je zanaprej mir. Tudi dober je bil, dostojno govoril in se jima je hotel zopet prikupiti, da bi ju pozneje ukanil.

Pot je držala mimo češnjevih dreves. Na njih so bile že dozorele češnje. Lesketale so se in rdele ter delale dečkom skomine.

»Teh si pa lahko nabereмо, kolikor nam drago,« je rekel Iglič. »Na polju smo. Ni zidu, ne plotú, čez katerega bi morali lesti. Za vse ljudi so, in pravitako naše kakor drugih.«

Dečka sta se čuvala. Nikakor se nista hotela lotiti kraje. Krojaček je pa brez vsakega pomisleka zlezal na drevo, trgal, zobal, metal na tla in klical, naj pobirata.

Konopaska sta jo pa ubrala in dirjala na vse pretege, da bi tudi nanja ne padel sum, da sta se udeležila kraje. Dolgo se še ozrla nista po tatu. Naposled se je pa Peterček obrnil in zagledal, kako je močan mož držal Igliča in mlatil s palico po njem. Bil je to poljski čuvaj, ki je skočil na tatu iz žita, kjer je bil skrit. Kot bi trenil, ga je bil ujel.

Krojaček je pa kričal in prosil. Slišala sta Konopaska, kako se je na njiju izgovarjal, sebe pa delal lepega.

Toda čuvaj ga je še bolj tepel in se hudoval: »Misliš, ne vem, kaj si govoril tema nedolžnima dečkoma, ti brezbožni človek, ti! Zdaj pojdeš z mano, da te zaprem v hlev. Peljal bi te na županstvo, in poslali bi te po odgonu, kamor spadaš. A nočem si delati sitnosti s tabo. Sam te izplačam in nabrišem za spomin, preden te izpustim.«

Francek je spoznal, da čuvaj ne ravna prav. Rekel je Peterčku: »Imel bi ga izročiti pravici. Kazen je res zaslužil. Ali ko bi smel vsakdo sam kaznovati, bi utegnil prestopiti meje pravičnosti, bodisi s preveliko ostrostjo ali pa z dobrosrčnostjo o nepravem času.«

Konopaska nista več videla krojača. Paznik ga je odvedel nekam v vas, onadva pa sta spešila proti Budinu.

Lega okoli Budina je bila jako lepa. Konopaska sta videla s ceste grad Hasenburg na krasni bazaltovi gori. A na drugi strani se je vzpenjal iz ravni lepí okrogli holm Rip s kapelico sv. Jurija na vrhu. O tem holmu pripoveduje zgodovina, da se je na njem ustavil praded Čehov, ko je bil prišel čez tri reke: Veltavo, Labo, Ogro v sedanjo češko domovino, in ganjen nad krasnim krajem kroginkrog, ga je odkazal svojemu narodu za bivališče.

To je bilo znano Francku iz šole, pa je pripovedoval bratu.

Ogledala sta si potem Mšeno, kjer so tudi toplice, in sicer še dosti prijetne, a v selu Šlapanicah sta prenočevala tretjo noč.

Zgodaj sta spešila proti Zlonicam. Še ni bilo poldne, pa sta bila že v Slanem, in potem sta se vračala po isti cesti v Prago, kakor sta bila odšla iz Prage.

V Konizu se jima je pripetilo, da so jima naložili tovor. Dve ženski sta želeli, da bi jima vzela na voziček dva koša-naramnika, pa bi jima dali po dvajsetici.

Peterček je menil, da bosta lahko zmagovala tudi v klanec. In Franček se je dogovoril z ženskama, da bodo nočili kje pred Prago, da se ne bi tako upehala in ne bi prišli v Prago zvečer ali ponoči. Dejal je: »Kdo bi tam blodil, kar v vsako gostilnico pa jaz tudi ne grem!«

To je bilo ženskama všeč. V Pragi nista imeli nič opravka do dne, a na kmetih si prihranita lahko polovico stroškov.

Dogovorili so se torej, da bodo ostali v Rusinu.

Ena žena ni bila Francku nič kaj po volji. Dejali so ji Klepetavka, ker je venomer gobezdala ali klepetala. Druga starejša se je pa imenovala Modra žena, ker je nosila na glavi modro ruto. Ta je bila Francku bolj všeč; bila je dostojna in je dečka opominjala k poštenosti.

Druga do druge pa nista bili prijazni in nista prijateljsko živeli med sabo. Klepetavka je trdila, da je dovoljeno slepariti, kadar se prodaja in kupuje. Jako se je jezila, da se pobira pred mestnimi vrati užitnina, saj so to vendar reči, ki se prinašajo in dovažajo v Prago za živež. Sama si ni štela v greh, da je goljufala paznike. Še hvalila se je, da jih je že često osleparila in ukanila. Branjevka, kateri je nosila, je bila pa prav kakor njena družabnica; pogosto sta se sešli na cesti in speli skupaj naprej.

Modra žena se pa ni dala nikdar pregovoriti k nedovoljenim zvijačam in je potrpežljivo prenašala svoje družice posmehovanje. Tudi ta dan sta se prepirali. Klepetavka je nameravala pred vrati zatajiti golobčke, a Modra žena bi jo bila rada od tega odvrnila. Govorila ji je, da se bo izdala, pa ako bi se tudi ne, vest si bo vseeno omadeževala.

Klepetavka pa se ni nič bala. Da bi se utegnila izdati, za to se ni zmenila, ampak je dejala, da si bo že znala pomagati.

Bilo je še prav zgodaj, ko so prišli v Prago. Branjevki sta vzeli koša in plačali Konopaskoma. Klepetavka ju je izpraševala, kod pojmeta. Menila

je, da se bo še sešla z njima, ter je hitela naprej. Modra žena je pa sedla ob cestni jarek. Uredila si je reči v košu in použila kos kruha.

Rekla sta ji dečka z Bogom in šla skozi vrata.

Pristopil je pa k njima paznik in ju vprašal: »Kaj peljeta?«

Francek je odgovoril: »Nič!«

»Ali nimata na vozu blaga, podvrženega dacu?«

Oba sta zavpila smelo in naglo: »Ničesar nimava,« in Peterček je to še enkrat ponovil.

»Dobro,« je rekel paznik, »idita dalje na urad, se vama bo voz pregledal.«

Storila sta tako. Pred vrati je pa stalo že mnogo voz, samokolnic pa košev. In moški z ženskami so čakali, da jih mitničarji spuste v mesto. Suknje imajo z zelenimi zasleci, na strani pa sablje, pa iztičejo po vozeh, dajo si odpirati zaboje in vreče, zbadajo z železnimi šibami v slamo in segajo v koše prav na dno. Nihče nima več, kakor kar je bil povedal; vsak je pokazal listek, da je poravnal užitnino, pa je smel oditi.

Naposled so obstopili voziček Konopaskovih dečkov, pa so veleli: »Izkažita, za kaj sta plačala.«

Pa sta rekla dečka: »Prav nič ne peljeva.«

En paznik je segel z roko v slamo, pa ni v resnici ničesar našel. Drugi je pa zasadil v slamo svojo špičasto palico, a kadar jo je izvlekel, se je držal na njej golobji puh in perje.

»Lažnivca, lažnivca,« je zavpil, »ali niso golobje prav nič?«

Zmetali so brž slamo na tla, prišli spodaj do deske, pa našli šest golobčkov, dve raci in enega kopuna.

»Lejte si no, navihancev,« so se začudili vsi, »kdo bi si bil to mislil o vaju! No, to ju stori previdnejša, ker sta se izdala. Par krajcarjev nista hotela plačati, zdaj sta pa zapadla globi, da bosta plačala goldinarje.«

Francek je trdil, da sta nedolžna, pa se zagovarjal: »Ti golobčki niso najini, in midva ne veva, kako so prišli v voziček.«

Sodili so pa gospodje o njem, da je velik navihanec. Prijeli so ga v strah in se obregnili nanj z besedami: »Nikar ne misli, fante, da ti verujemo. Za to, kar se je pri tebi našlo, se boš moral zagovarjati. Ko bi kaj pomagal izgovor »ni moje, prav nič ne vem, kaj da peljem in nesem,« bi ne mogel noben tihotapec biti kaznovan. Slabo sta to preudarila, in slaba vama bo predla na glavni mitnici.«

Pazniki so ju odvedli na užitninski urad. Vlekla sta svoj voziček po Mali strani, čez Kamneni most in Staro mesto in sta trepetala, kako ju bodo kaznovali. Ljudje so pa ugibali, če ne bosta imela denarja, da bosta ob voziček, ali, če ne bo še to zadosti, ju pa zapro in domov odvedejo po odgonu.

Francek je bil ves žalosten, da ne bosta videla matere v Pragi, in je tarnal: »V skrbeh bodo mati mrli, da nisva prišla ob času, a v Detinu naju čaka zaničevanje in sramota.«

Peterček se je pa drl, kakor da bi ga peljali na vislice. Vsak človek

se je ustavil, kdor ju je srečal, pa gledal dečka, zakaj da joka. Ko je pa videl paznike, mu je bilo jasno, da sta nekaj zakrivila, pa mu je bilo žal mladih zločincev.

Francka je tešila dobra vest. Domneval je, dà, skoraj zagotovo vedel, da mu je golobčke podteknila Klepetavka, in mislil jo je zatožiti pri zaslišanju. Ali priče ni imel. Modri ženi pa ni bila znana njegova nesreča in je ni mogel poklicati, da bi se potegnila zanj. Klepetavke pa tudi ni bilo tu — pa kaj bi tudi imel od tega, ko bi jo prijel, saj ne bo priznala, in sam se bo komaj opravičil.

Pa se je priporočil deček Bogu in sklenil, da pove golo resnico, naj že bo potem kakorkoli.

Peterček se pa ni dal potolažiti. Drl se je po Pragi, kakor bi bil doma na vasi. Upal je, da se ju mimoidoči usmili in jima pripomorejo na svobodo. Tudi na uradu je zbujal Peterček sočutje. Ihtel je, ko ga je kdo pogledal, odpiral usta in prosil. Žal, da ni vse vkup nič pomagalo, nihče se ni potegnil zanj, še očitali so mu, da prepozno obžaluje, in kesati se je imel, preden je učinil slabo delo.

Najbolj je pa Peterčka mučilo, da bo nemara tepen. Mraz ga je izpreletaval po vsem telesu, in že je čutil palico po zadnji plati, če se je samo zmislil na to. Venomer ga je mamila izkušnjava, da bi se rešil z begom. Pošepetal bi bil to Francku, ko bi se ne bil bal, da bi ga utegnili pazniki slišati. Francka pa ni mislil zapustiti; ali ta se ni nič pripravljal, da bi ubežal. Zdržal je torej pri njem, pa vso pot se cmeril.

Vohun je bil tudi zelo otožen. Boječe se je oziral po ljudeh. Lazil je pod voziček in se je pripogibal, kakor bi udarci padali nanj.

Prišli so na mesto. Pazniki so vedli dečka v mitnico. Uradniki so ju izpraševali, od kod sta, kako se pišeta in kaj delata v Pragi. Prešli so potem na tisti kontrabant, a onadva sta zagotavljala, da se jima godi krivica. Zahtevali so dokazov in so jima že narekovali kazen.

Napravili so zapisnik. Pisar je zateknil pero za uho. V njiju vozičku najdene reči so pričale proti njima, izgubila sta pravdo — revčka.

Preden so ju pa kaznovali, je prihitela Modra žena, odprla duri in zavpila: »Nedolžna sta, ljudje božji!«

Prišla je bila k vratom. Ljudje so tam govorili o dečkih. Slišala je, kaj ju je doletelo, pa je prosila, da bi jo brž odpravili. Hitela je po mestu, kar se je dalo, in je planila vsa prestrašena v urad.

Gospodje so se ustrašili, da morda blazni, pa so ji veleli: »Umirite se, govorite počasi, in če res kaj veste, povejte in dokažite.«

In ona je vrgla krivdo na Klepetavko, ker je brez vednosti dečkov skrila golobčke v voziček.

Rekla je: »Prisegla bi na to.«

Vprašali so, če bi jim mogla dobiti Klepetavko.

Pa je dejala: »Lahkó.«

Dali so ji s sabo policaja. Šel je za njo oddaleč, a ona je šla v mesto in jo ubrala naravnost na ogelni trg.





Prvi sneg.

Klepetavka je dobro vedela, kako je bilo z njeno goljufijo. Čakala je v ulici, koder sta spela Konopaska, pa si je hotela vzeti svoje golobčke. Ko je pa videla, da ju spremlja policaj, se je skrila, pa se ni več oglasila pri nji. Krenila je na ogelni trg, tam sedla in prodajala druge svoje stvari. Golobčkov pa ni bilo več. In hočeš ali nočeš — ni več tožila po njih.

Približala se ji je Modra žena. Klepetavka pa se je delala, kakor bi ne bila ničesar zakrivila.

Pa je pristopil k njej policaj in ji velel, naj vzame koš in gre ž njim na policijo.

Tedaj je pa zagnala Klepetavka krik in vik, hotela je Modro ženo opraskati in ogrizti, pa je napravila tak dirindaj, da so se vse branjevke zgrnile okrog nje.

Pa ji ni vse nič pomagalo. Policaj jo je tiral pred sabo in se ni zmenil za njeno zmerjanje.

Modra žena se je pa ž njimi vred vrnila na mitnico. Klepetavka je tajila. Žena je vedela, da je imela mnogo perjadi. Ni se mogla izkazati, da je na mitnici od nje plačala. Govorica na cesti je tudi pričala zoper njo. Trdovratno je lagala in ni preostajalo drugega, kakor da so jo sodili. Zagrozili so ji pa še prej, pa je priznala, da bi se izognila hujšim posledicam. Globo je morala sama plačati. Za to, da je zakrivila sleparstvo pri dečkih, je bila poslana domov po odgonu. Sedela je nekaj dni v ječi in je izgubila pravico do branjarije.

Klepetavka se je jako jezila na Modro ženo. Ali ta si ni ničesar storila iz tega. Vesela je bila, da je otela nedolžna dečka, in radovala se je nad hvaležnostjo nedolžnih otrok.

Povedati jima je morala, kako se pravzaprav imenuje. Modro ženo je ne bosta imenovala, ker je to zdevek, in sramovala bi se, ko bi je ne čislala.

Povedala jima je torej, da je bila krščena za Katro in da se piše Beneš.

Pa sta jo prosila, naj gre ž njima vred k materi, in sta jo silila toliko časa, da je res šla.

(Konec.)



## Kalin.



akor vetrovi so prijadrali škrlatni kalini po jasnem obzorju, nad vasjo in nad poljem in so se ustavili tik gozda na vitki smreki. Jesen je že bila, listje je odpadalo. Vsenaokoli je vladal mir. Pa so prišli v škrlat oblečeni svatje in so razveselili naenkrat vso okolico. Oddaleč so prijadrali in vse polno lepih spominov so prinesli s sabo...

S pipico v ustih je sedel ded Matija kraj svoje kolibe in je pušil zadovoljno. Vesel je bil, da se je podala majhnemu Tončku, ki se je igral kraj ceste, tako lepo pisana čepica; zakaj to čepico je bil kupil on sam za svojega vnučka.

Završalo je v zraku, zašumelo je — jata rdečih kalinov je prihrumela

kraj vasi. Ded Matija je vzel pipico iz ust, strkal pepel iz nje in poklical glasno:

»Ej, Tonče, Tonče! . . . Pojdi no sem, ti nekaj pokažem! . . . Slišiš, ee?«

Dvignil se je ded težko s klopi, pipico v rokah, globokoupognjen in ves star; oziral se je proti drevesu. Vse rdeče je bilo tam na vrhu, glava ob glavi: ponosne, v škrlat odete prsi. Semintja so se zibali ponosni gospodiči, bili so kakor na prijetnih gugalnicah. Ded jih je opazoval in se jim nasmehnil zelo vesel in zadovoljen.

»Pojdi no pogledat, Tonče, pojdi, kaj pa čakaš! Hitro, hitro, da ne odleté!«

Na cesti je bil Tonče, pa ni slišal deda. Tako je bil zatopljen v hišico, ki jo je zidal s spretno zidarsko ročico. Vsa lepa in majčkena je bila ta hišica: imela je lepo rjavo streho, majhen dimnik in zelena, smešna okenca. Tako lično in majhno je bilo vse, da se je Tonetu srce smejalo samoodsebe. Ljubil je to hišico, ta lepo izrezani dimnik, ta majhna, zelena okenca, to rjavo, snažno strehico . . . Skozi majhne duri bi šel sam v njo, počenil bi tja k majhnemu, zelenemu okencu, kukal bi skozi in bi dražil deda: »He, ali me vidite? . . . Ne najdete me ne, čeprav ste tako resni, vi dedek mali . . .« — Da, skrnil bi se v to majhno hišico in bi dražil deda . . .

Ko je pa ded vtretjič zaklical, je planil Tonček kvišku in se ozrl plašno naokoli. Videl je deda, kako strmi proti drevesu, in strah ga je bilo.

»Poglej, tam-le so. Čisto rdeči so kakor kri.«

Tonče se je razkoračil kraj deda, dejal je roki v hlačna žepa in je gledal tudi sam na drevo. Res, nekaj čudovitega je bilo tam. Polno živordečih gospodičev se je zibalo na tenkih, prožnih vejah — čisto v vrhu. Čebľjali so malo, čisto malo, samo smehljali so se poredno, Tonče je pa smeh celo razumel: »Ali nas vidiš, fantè? . . . Pa se še ti ziblji tako prijetno, če se moreš . . .« — Slišal je Tonček njihove zlobne nasmehne in je strmел z jezo v srcu nanje. Vsi gosposki, lepooblečeni, so bili tam gori, kdové, odkod so prileteli — pač iz Indije Koromandije, o kateri je ded že tolikokrat pravil.

Prijadrala je zopet nova truma. Vesela, razposajena, vsa s solnčno lučjo oblita. Zakaj solnce samo jih je bilo veselo. Ponosno se je pridružila tudi ta truma svojim gosposkim sodrugom in je prisedla. Snažni, prav po svatovsko so bili oblečeni in se niso zmenili za ostali svet. Visoko na vrhu drevesa — kdo jim kaj more? . . .

»To so kalini,« je razlagal Tončku ded, »in ostanejo čez zimo pri nas. Ampak kakor so lepi, so zelo neumni in lahko se ujamejo.«

Začuden se je ozrl Tonček v deda:

»Lahko se ujamejo? . . .«

Ne, to ni mogoče . . . Tam visoko na drevesu, gosposki, rdeči, pa da bi jih človek ujel? Vsi rdeči in ponosni — pa da bi bili tako neumni? . . . Ne, ne, to ni mogoče. Ded se prav gotovo motijo. Zleteli bi kalini, če bi jih mislil prijeti, odjadrali bi naprej, nad vasjo, nad gozdi in polji, vedno naprej, v Indijo Koromandijo . . .

Polagoma so odletavali kalini z drevesa. V oddelkih so švigali proti gozdu, vun iz vasi. Lepo jih je bilo opazovati, kako so rdeči in svatovsko-oblečeni rdeli v solncu in izginili v gozdu. Le majhna truma je še ostala. Zibala se je razkošno na gibkih vejicah, smehljala se je hudomušno in je čebljala.

Tonček se je okrenil k dedu.

»Kako, ste rekli, da se lahko ujamejo?«

»Ej, saj ti nisem rekel! ... Sitnost grda, ali misliš loviti? Ujamejo se lahko, pa je treba vendar zvijače. Brez zvijače se ne opravi prav nič pri takih rečeh ... Pa tudi tebi, Tonček, ni treba loviti!«

Tonček pa je deda prijel za rokav.

»O, dedek, povejte no, kako se ujame kalin! Povejte. Čisto nalahno, da ne sliši kak drug človek ... Saj boste povedali, vi dedek, ki ste tako majhni in pridni, kaj ne, da boste povedali! Jaz bi tako rad imel takega rdečega ptiča. V okno bi ga dejal, ded, veste! ... Majhno bi skakljal: hop! hop! hop! — lepo, kaj ne?«

Zrl je Tonček dedu naravnost v oči in ga je prosil. Ded se je končno omeščal in se je dal preprositi.

»Tonček, Tonček! ... No, na limanice se ujamejo. Sedaj pa imaš.«

Prestrašen se je zdrznil Tonček.

»Limanice?! Kaj pa je to? Kako se pa to naredi? ... Razložite, dedek, ker ste pridni in majhni!«

Stegnil je Tonček desnico in je pobožal dedka po velih licih. Njegove oči, otroške, velike, so iskale usmiljenja in dobrote. Ded je sédel zopet na klopico, vzela je vivček iz ust in si je posadil malega Tončka na kolena. Ta se ga je ovil z roko okoli vratu in se je dotikal z glavico njegovega obraza.

»Dedek, povejte!«

Ded je zakašljaval hripavo, pljunil je v tla, nato pa je pogladil s staro roko kuštrave Tončkove lase in je dejal:

»Nič se ne boj, Tonček, še jutri boš imel kalinov. Jaz sam bom nastavil limanice. Zelo lepo bo res, ko ga boš imel. Rdeč, debel, bo skakljaj po sobi in bo pobiral drobtine. Ko se ga boš pa naveličal, ga izpodiš — hajdi vun! ... Kaj ne, tako bi rad?«

Prijetno je bilo Tončku, da je ded tako lepo govoril. Res, mora ga imeti, kalina, rdečega in smešno gosposkega. Kako krasno bo to! ... V tihi, mirni izbici bo živel, kraj njega, kraj malega Tončka: rdeč, z debelim kljunom; Tonček ga bo pa božal po živobarvni suknjici: »Revček gosposki, nikar se ne boj! Saj te ne bom ubil ...« — Tolažil ga bo, kalin bo pa poletel dedku na ramo, uščipnil ga bo z debelim kljunom v nos, v lica. In Tonček se bo smejal na glas, samo zato, da ga bo slišal ded in ga karal: »Tonček! Zakaj se smejiš, grdoba?« — Cip! cip! cip! — bo odskakljaj kalin po tleh, plašen malo, neroden, a vendar gosposki, zelo našopirjen. Tonček pa za njim — cip! cip! cip! Dražil ga bo malo in ga imel za konjiča: »Hi, lucka! Tihot! Hi-i-i!« ... Poganjal bo kalina, majhnega, rdečega ko-

njička, dedek pa bo sedel za pečjo, pipico v ustih, smehljaj se bo malo in bo kašljaj hripavo...

Tako je mislil Tonček in je komaj čakal večera. Slutil je nekaj lepega in čudovitega, kar mora priti vsak čas, in bal se je, da bi ga ta slutnja ne varala. Zakaj ponosni, rdeči kakor kri, so jadrani kalini po jasnem azurju; švigali so z drevesa na drevo, nad celo vasjo, nad polji in nad njivami, vedno naprej, iz kraja v kraj. Smehljali so se poredno malemu Tončku in so ga dražili: »Ali te imajo skomine? ... Pa se še ti imej tako gosposko kakor mi — revček! ...«

Drugo jutro navsezgodaj se je zgodilo nekaj čudovitega. Lahnih korakov je vstopil ded v Tončkovo spalnico, tiščal je nekaj rdečega, nekaj živega v dlani. In to živo, to rdeče je čivkalo žalostno, zbežalo bi bilo rado.

»Tonček! Vstani, kalina sem ti prinesel.«

Kakor blisk je bil Tonček na nogah. Mencal si je še zaspane oči, držal je dedka za rokav.

»Spustite ga, da zleti! — — Kje ste ga pa ujeli? Ali na limanicah?«

»Da, na limanicah, Tonček.«

Spustil je ded kalina iz roke, da je sfrfotal po izbi. Tončku se je zdel tako lep in vesel, da se mu je glasno zasmel. Rdeč, živ piruh je bil to — ravno v okno se je zaletel.

»Ubil se bo!« se je prestrašil Tonček in je stekel k oknu. Ujel je kalina, a izmuzal se mu je in se je zaletel zopet v steklo, padel je na polico, dvignil se je in zopet butal — — —

Ded se je premislil:

»Ne, dajva ga rajši vun! Naj bo zunaj. — — Tu bo poginil, če bo tako butal v steklo.«

Odrpl je ded okno, in kalin je zletel vun. Zamigljalo je visoko v zraku, rdeče, gosposko, in je izginito za gozdom. Vesel je bil tega Tonček, vesel, da je rešen ubogi kalin in da bo lahko živel v prostosti ...

Od tistega časa naprej ni Tonček nič več prosil deda, da bi mu lovili ptiče.

Cvetinomirski.



## Nad jazbeca.

**L**epi so dnevi jesenski, ko plačuje dobra mati narava marljivega poljedelca. Vse svoje darove mu siplje v naročje v zahvalo za skrb, ki ji jo je posvečal tekom leta. Toda v tem času splošne zadovoljnosti se pa zgodi pogosto, da se začne marsikateri štirinočati gozdni prebivalec vmešavati v pravice poljedelčeve in zahteva kar meninič tebinič svoj delež. Toda kmet se trdno drži svojega, in tako nastane med gozdnimi prebivalci in med človekom spor, ki napravi opazovalcu pogosto mnogo radosti. Tak dobrovoljen humorist, ki zabava za neznatno plačilo, je, na primer, jazbec. Saj vam je znano to ime? Tista siva žival z belo progjo po hrbtu, ki se prikaže šele na večer, tista zabava nehote.

Jeseni namreč, ko so že polja obrana in travniki goli, pride ščetinasta mrcina iz svoje luknje in se spravi nad koruzo. Posebno redno obiskuje njive, ki so blizu gozda. Pogosto se tudi zgodi, da privede s seboj kar celo družino, in vsi zelo pridno obdelujejo koruzo. Naši ljudje pa slovijo že od nekdanj po svoji gostoljubnosti, in zato ni nič čudnega, če tudi gozdnemu gostu postrežejo, s čimer vedo in znajo. Precej, ko se zmračí, se napote gospodinje ali deca ali kdorkoli na njive, obloženi s trskami, drvmi, starimi čevlji in capami in slično ropotijo. Ko pridejo do njiv, zakurijo pri vsaki po tri, štiri ali tudi po več ognjev. Nanje nalože cunj in starih čevljev, a vse to dobro omečejo s prstjo. To kadilo razprostira daleč naokrog vonj popolnoma svoje vrste, in neredko se zgodi, da ponižni gost v svoji skromnosti odkloni tak svečan sprejem in ostane tudi čez noč — doma. Kakor so pa ljudje različni — eni ponižni, drugi prevzetni — tako so tudi živali. Često-krat se jazbecu ne zdí prav nič odveč, da si ubogi človek toliko prizadeva, da bi mu dostojno postregel, in brez pardona in prikloga korači skozi gosti dim naravnost na njivo. Tam si napravi udoben prostorček in začne počasi in priročno lomiti storže. Naši ljudje pa imajo kljub temu, da se jim vedno in povsod očita neotesanost in robotost, precej dobro razvit čut za dostojnost in omiko; tako nesramno postopanje jih užali v dno njih miroljubnega srca, pa jim vzbudi jezo in maščevalnost. Brez posvetovanja zapriseže vsak smrtno sovraštvo neotesancu, ki ne vé ali noče vedeti, kako in kaj se v pošteni družbi spodobi.

Zvečer, ko se približa deseta ura, pove gospodar v kratkih in jedrnatih besedah, da je zaprisegel strašno maščevanje gostu, ki je kršil tako brezčutno in brezobzirno najpreprostejša pravila spodobnosti. Vsa družina mu molče pritrđi, in precej začno z oboroževanjem. Vile, koli, cepci, bati, motike, krampi — vse pride prav. Ko so oboroženi vsi, pokličejo še psa, ki ga vede hlapec ali gospodar na vrvici — in armada nastopi pot. Včasih šteje taka vojska do deset in tudi več oseb. In pomislite — to ni šala — deset nad enega, čeprav ima štiri noge!

Ko pridejo k njivi, obstoje in poslušajo, če kje kaj šumi in poka. Vsi so mirni kot črni železni kipi — niti dihati si ne upajo prosto. Edini pes ne more krotiti svoje vroče krvi, a ko ga gospodar lahno krcne po ušesih, pa hitro spozna, da naglica ni nikjer dobra, in mirno leže h gospodarjevim nogam.

Na njivi zašumi. Pok - pok — pokajo storži; nato se začuje šustenje, ki ga povzroča ličkanje. Vsi prisluhnejo, se spogledajo in ob mesečnem svitu izgledajo kakor strahovi, ki so prišli od kdovekod in čakajo na svojo žrtev.

(Konec prihodnjič.)



## Zabavni dogodki iz minulosti.

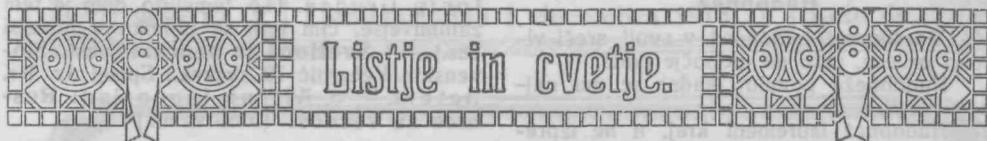
Po raznih virih nabrala Gnjevoš in Internus.

### 15. Prepozno!

Dvorni šaljivec francoskega kralja Franca I. je tožil kralju, da mu neki sovražniki preté s smrtjo. Kralj ga potolaži: »Če te umoré, jih dam pet minut pozneje obesiti.« — »Veličanstvo,« zavrne šaljivec, »ljubše bi mi bilo, ko bi jih dali pet minut prej!«

### 16. Pri ministru.

Neki uradnik se je hotel predstaviti ministru knezu Kaunitzu. Pa je moral dolgo časa čakati, da je prišel na vrsto, in poslušati neprijetno kričanje in čenčanje papige, ki je bila v čakalnici. Knez, ki je navadno sedel za stekleno vmesno steno, je imel izredno visok glas, ki ga je natanko posnemala papiga. Nenadno se zasliši klic: »Vstopite, vstopite!« Uradnik, misleč, da zopet kriči papiga, zakliče: »Molči, ti neumni osel!« Toda to pot ni govorila papiga, marveč klical je minister. Uradnik zatrepeče radi naslova, ki je bil ž njim nagovoril svojega najvišjega predstojnika. Minister Kaunitz pa se radostno zasmije, ko se mu pojasni neljuba pomota.



### Zakaj?

**21. Zakaj zapustijo ptice selilke v jeseni naše kraje in se preselijo v južne pokrajine?** Jesensko potovanje selilk in njih pomladna povrnitev je nekaj izredno imenitnega v naravi. Prav posebno se nam vsil uje vprašanje: zakaj pač to? — Mnogi, ki mislijo bolj površno, so kar hitro odgovorili, misleč, da so temeljito rešili to vprašanje, češ: ptice selilke vedo, da si tu pozimi ne bodo mogle poiskati potrebne hrane. Toda večina selilk se že napravlja na potovanje, ko je pri nas še dovolj hrane. Drugi zopet trdijo: zato se preselijo v gorke kraje, ker vedo, da bo v naših krajih hud mraz pozimi, in ker ne marajo zmrzovati. Pa kako bi mogle živalce to vedeti, ko mnoge že odpotujejo, ko je pri nas še ugodno in prijetno vreme?

To dvojno trditve izpodbije izkušnja pri onih pticah selilkah, ki so zaprte v kletkah. Ko se približa čas selitve, postanejo te živalce silno nemirne in se poizkušajo z vso silo oprostiti, da bi se tudi pridružile svojim sestricam, ki se odpravljajo na jug. Ko bi te ptice res kaj vedele o prihodnosti, bi morale pač najprej vedeti to, da bodo prezimile v gorki sobi in da jim bodo dajali dobri ljudje dovolj hrane kakor doslej.

Torej ne preostaja drugega nič kot priznati moramo, da je Stvarnik sam podelil pri ustvarjenju to lastnost njih naravi, da se jim v določenem času vzbudi želja po selitvi, ki pa ni v nikakršni zvezi s kakim preudarkom ali s prosto odločitvijo, marveč le del one naravne sile, ki se imenuje nagon. S tem se tudi uravnava ravnotežje v naravi, ker se ukončavajo razni škodljivci, ki bi se brez te redne selitve preveč pomnožili pri nas poleti, na jugu pa takrat, ko je pri nas zima.

### Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

#### Hud. (Hudo.)

Hudo je treba z dobrim premagati.

Nič ni tako hudo, da bi ne bilo kaj dobrega zraven.

Hudo za enega, dobro za drugega.

Hudo se piše na kamen, dobro na pesek.

Kaj hudega izgubiti je velik dobiček.

Dosti hudega stori, kdor ne stori nič dobrega.

Hudega se bolj spominjamo nego dobrega.

Kdor hudo dela, pa dobrega pričakuje, samega sebe vara.

Ne pečaj se s hujšim od sebe.  
Kdor hudo dela, se izogiblje luči.  
Naglo hud, naglo dober.  
Nikoli ni bilo tako hudo, da bi ne bilo zopet dobro.

Kdor se od hudega poslovi, je dobro pot ubral.

**Reka:** To je hujše kot hudo.

Ni tako hudo, kot se vidi.

### Hudoben.

Nihče ni naenkrat hudoben.  
Nihče ni tako hudoben, da bi ne storil nič dobrega.

Lepše je biti pobožen pa ubožen, nego hudoben pa premožen.

Od hudobnih ljudi ne pričakuj dobrega sveta.

Pri hudobnih ljudeh gre vse na smeh.

Bog ne potrebuje spletene šibe, marveč hudobnega človeka, da nas ž njim tepe.

### Hudobija.

Hudobije se kmalu priučí.

Hudobija je po vseh hišah na prodaj.

Hudobija se sama kaznuje. — Hudobija sama brani, da se ne ohrani.

### Hudobnež.

Marsikateri hudobnež v svoji sreči visoko prilzeze, zato da globočje pade.

Hudobneža pomiluj, kadar se mu najboljše godi.

Hudobnež izpremeni kraj, a ne izpremeni sebe.

Hudobnež se boji svoje lastne sence (luči).

Hudobnež je najhudobnejši takrat, ko se dela pobožnega.

Hudobnež nima večjega sovražnika kot samega sebe.

Kar se s hudobneži prične, ne more imeti dobrega konca.

Med hudobneži živeti je pravo prognanstvo.

### Hvala.

Boljše, hvalo zaslužiti, kot hvaljen biti.

Ta hvale vreden ni, ki si jo najbolj želi.

Svoja hvala, cena mala. — Svoja hvala se po blatu (pod mizo) valja. — Lastna hvala je sumljiva. — Kdor svojo hvalo kupuje, jo vselej predrago plačuje. — Kdor si svoje hvale prosi, je lačen zaničevanja.

Hvala enega modreca je boljša nego desetih norcev.

Velika hvala ni vselej velika čast.

Glasna hvala in tajna graja je (prijatelj) sladka kakor med.

Nezaslužena hvala je zaničevanje.

Hvala k dobremu priganja (bodri).

Hvalo si je lahko pridobiti, še laže grajo.

Hvala ne prihaja iz sovražnih ust.

Pogostna hvala je pridnosti slana.

Vsak rad sliši svojo hvalo. — Vsak rajši sliši hvalo nego grajo.

Hvala vzgaja umetnike.

Hvala ne nasiti nikogar. — Hvala ne napravi kosila.

Hvala več izda nego graja.

Hvala moža poguba.

**Rek:** Ta hvala je sumljiva.

## Novi listi in knjige.

Družba sv. Mohorja nam je letos podarila te-le knjige: 1. **Koledar** za l. 1917. (Daljši opis svetovne vojske.) — 2. **Podobe iz narave**. Spisal Franc Pengov. (Jako znamenita knjiga, ki se bo iz nje čitatelj veliko naučil, zlasti prav ceniti čudovito skrb Stvarnika za vsako, tudi najmanjšo stvar. Da bi bilo pripovedovanje bolj mikavno, navaja večkrat g. pisatelj razne stvari govoreče po človeško, — za resnobne razprave, tako se zdi, še prevečkrat.) — 3. **Zgodovina slovenskega naroda**. 6. zvezek. Spisal dr. Josip Gruden. (To temeljito delo je tem zanimivejše, čim bolj se pomika v novejši čas.) — 4. **Svetloba in senca**. Povest. (Slovenskih Večernic 70. zvezek.) Spisal dr. Fr. Detela. — 5. Alfonz Ligvorjan: **Resnice za večnost**. (Molitvenik.)

### Zemljepisna uganka.

(Priobčil J. E. Bogomil.)

Besede naj pomenijo:

a a a a a mesto na Gorenjskem,  
b c c d e trg na Goriškem,  
g h i i i reka v Galiciji.  
i j j k k mesto v Dalmaciji,  
l n n n o mesto v Švici,  
o o o p r reka v Bosni,  
r r r r s vzvišen kraj v Jeruzalemu,  
s t u v v mesto na Češkem.

Po sredi dobiš ime tebi dobro znane države.

### Šaljivo vprašanje.

Dokler iščeš, je nekaj; ko pa najdeš, je nehalo biti, kar je bilo takrat, ko si iskal.

Kaj je to?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5.20 K za pol leta 2.60 K. — Uredništvo in upravništvo Pred škofijo št. 9 v Ljubljani.